Maciej Jaskot*
Wojciech Sosnowski**

O FAŁSZYWYCH PRZYJACIOŁACH TŁUMACZA NA PRZYKŁADZIE LEKSYKONU AKTYWNEJ FRAZEOLOGII POLSKIEJ I UKRAIŃSKIEJ

Abstrakt
Zagadnienie fałszywych przyjaciół tłumacza zajmuje ważne miejsce w badaniach nad konfrontacją językową. Pojęcie fałszywych przyjaciół tłumacza oraz opisanie tego zjawiska jest przedstawiane na wiele sposobów w zależności od specjalisty przeprowadzającego badania. Różnorodność terminologiczna oraz metodologiczna w podejściu do „jednostek leksykalnych o zbliżonym kształcie, ale niekoniecznie znaczeniu" (jak najogólniej można określić fałszywego przyjaciela) okazała się wyzwaniem także dla autorów *Leksykonu aktywnej frazeologii polskiej i ukraińskiej* zawierającego ponad 1000 jednostek frazeologicznych używanych aktywnie we współczesnych językach polskim i ukraińskim. W artykule przedstawiono wyniki konfrontacji językowej wybranych polskich i ukraińskich jednostek frazeologicznych.

Słowa kluczowe: konfrontacja językowa, fałszywi przyjaciele tłumacza, lingwokulturologia, homonimia międzyjęzykowa, kulturemy.

Abstract
The issue of false friends remains substantial in contrastive linguistics. The notion of false friends is presented in many different ways depending on the scholar's scientific tradition and theoretical apparatus. The variety of terminological and methodological approaches to false friends was a challenge for the authors of the The Dictionary of Active Polish and Ukrainian Phraseology" (*Leksykon aktywnej frazeologii polskiej i ukraińskiej*) containing over 1000 phraseological units used actively in modern Polish and Ukrainian. The paper presents the results of a contrastive research in the field of phraseology.

Key words: contrastive phraseology, false friends, interlinguistic homonymy, new phraseography.

The language denotes the man. A coarse or refined character finds its expression naturally in a coarse or refined phraseology.

Christian Nestell Bovee

* Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej.
** Instytut Slawistyki, Polska Akademia Nauk.

Wstęp

Zagadnienie fałszywych przyjaciół tłumacza (*false friends*) coraz częściej pojawia się w pracach dotyczących przekładu oraz doświadczeń dydaktycznych nauczycieli bądź wykładowców języków obcych. Zagadnienie to stało się obiektem badań językoznawców teoretycznych oraz filozofów języka. Samo pojęcie fałszywych przyjaciół tłumacza[1] oraz opisanie tego zjawiska jest przedstawiane na wiele sposobów w zależności od specjalisty przeprowadzającego badania.

Różnorodność terminologiczna oraz metodologiczna w podejściu do fałszywych przyjaciół tłumacza okazała się wyzwaniem także dla autorów *Leksykonu aktywnej frazeologii polskiej i ukraińskiej*[2] zawierającego ponad tysiąc jednostek frazeologicznych używanych aktywnie we współczesnych językach polskim i ukraińskim. Wobec wielorakiego pojmowania fałszywych przyjaciół tłumacza, jak i opisania zjawiska, autorzy *Leksykonu* przyjęli jedną z najbardziej ogólnych definicji fałszywych przyjaciół tłumacza, zaproponowaną przez Walerija Akulenkę, w której mowa o „jednostkach leksykalnych o zbliżonym kształcie, ale niekoniecznie znaczeniu" (Akulenko 1969: 372). Definicję tę – zastosowaną do jednostek leksykalnych – rozszerzono na jednostki frazeologiczne, kierując się tym, że ich podobieństwo występować będzie właśnie na poziomie formalnym, podczas gdy będą różnić się pod względem semantyki. Zaletą *Leksykonu* jest to, że poza frazeologią ogólną znalazły się w nim też wybrane aktywne neologizmy frazeologiczne[3] oraz aktywne w języku współczesnym kulturemy frazeologiczne[4]. Te ostatnie częstokroć nie posiadają pełnej odpowiedniości, dlatego że odzwierciedlają kulturę danego narodu i jego językowy obraz świata. Podczas pracy nad *Leksykonem* autorzy zetknęli się także z przypadkami frazeologicznych fałszywych przyjaciół tłumacza, których przykłady zostały omówione w artykule.

1. Homonimia międzyjęzykowa, fałszywi przyjaciele tłumacza i element kulturowy jednostek frazeologicznych

W językach, których leksyka jest wzajemnie podobna pod względem formalnym i semantycznym jednostki zwane ogólnie fałszywymi przyjaciółmi tłumacza[5] liczone są w dziesiątkach, jeśli nie w setkach. W większości przypadków są to słowa, które mają wspólne korzenie. Gruzińska badaczka Sofija Khutsishvili (2010) mówi o „odpowiedniościach międzyjęzykowych o charakterze homonimicznym"[6]. Określenie to jest dość szerokie, ale sądzimy, że pozwala zakwalifikować do wspomnianych odpowiedniości także jednostki frazeologiczne wykazujące się cechami fałszywych przyjaciół tłumacza.

Katarzyna Wojan (2004: 103-104) zwraca uwagę na to, że porównywanie leksemów-homonimów co najmniej dwóch języków nie należy do zadań łatwych. Przede wszystkim dlatego, że zjawisko homonimii było i jest różnie ujmowane w samych słownikach. Często też słowniki same sobie zaprzeczają, w różny sposób kwalifikują ten sam leksem.

Jeszcze większe wyzwanie dla lingwistów stanowi badanie międzyjęzykowo homonimicznych jednostek frazeologicznych. Ich konfrontacja bowiem jest zadaniem złożonym ze względu na coraz mniejszy (niż w przypadku jednostek leksykalnych) międzyjęzykowy współczynnik regularności forma-znaczenie. Porównywanie systemów frazeologicznych implikuje przede wszystkim badanie korelacji semantycznej. Dlatego też konfrontacja jednostek frazeologicznych, które w badanych językach mają podobną formę może zaowocować li tylko wypisaniem listy frazeologicznych paronimów międzyjęzykowych, lecz nie może być podstawą do rzetelnego opisu konfrontatywnego.

Wobec tego metoda porównywania materiału językowego przyjęta dla tego badania oraz jako podstawa napisania *Leksykonu aktywnej frazeologii polskiej i ukraińskiej* odbiega od tradycyjnej zasady konfrontacji, według której opis nawet tylko dwóch języków zależy od języka wyjściowego – takie podejście może prowadzić do wniosków niepełnych a nawet nieprawdziwych. Tym bardziej że w przypadku frazeologii, jednostki frazeologiczne w żaden sposób nie mogą być rozpatrywane w oderwaniu od kultury, w której funkcjonują.

Sądzimy, że „klasyczna" definicja fałszywych przyjaciół Maxime'a Koesslera y Julesa Derocquigny zaprezentowana w ich książce *Les faux amis ou les trahisons du vocabulaire anglais* w 1928 roku[7] jest w dalszym ciągu aktualna jeśli chodzi o jej drugą część[8], w której mowa o przynależności danego słowa do pewnej cywilizacji, co pociąga za sobą funkcjonowanie znaczenia w odniesieniu do danej kultury.

W przypadku jednostek frazeologicznych, związek między wyrażeniem językowym a daną kulturą jest jeszcze bardziej widoczny i oczywisty. Podczas konfrontacji językowej frazeologizmów z dwóch języków podobnych formalnie, często dochodzi do substytucji komponentu kulturowego elementem obecnym w drugiej kulturze. Na poziomie systemowym jednak element kulturowy nie wpływa na ekwiwalencję międzyjęzykową. Maciej Jaskot i Jurij Ganoshenko (2015: 118) piszą: „Jest rzeczą naturalną, że podstawowym zadaniem odpowiedniego oddania pragmatyki w leksykografii jest pełne zrozumienie znaku

1 Mówiąc o fałszywych przyjaciołach tłumacza należy wspomnieć, że samo określenie wywodzi się z języka francuskiego (*faux amis*) y zostało wprowadzone przez Maxime'a Koesslera y Julesa Derocquigny'ego w książcee *Les faux amis ou les trahisons du vocabulaire anglais*, w 1928 roku: "Sont des faux amis du traducteur ces mots qui se correspondent d'une langue à l'autre par l'étymologie et par la forme, mais qui ayant évolué au sein de deux langues et, partant de deux civilisations différentes, ont pris des sens différents". Ta „klasyczna" definicja zawiera trzy podstawowe aspekty, do których będą się odwoływały wszystkie późniejsze definicje, tj.: wspólna etymologia, forma i znaczenie jednostek będącymi fałszywymi przyjaciółmi tłumacza.

2 Autorami *Leksykonu* są dr Роман Тимошук (Український мовно-інформаційний фонд НАН України), dr Wojciech Sosnowski (Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk), dr Maciej Jaskot (Uniwersytet SWPS), dr Юрій Ганошенко (Запорізький державний медичний університет).

3 Np. *albo rybka albo pipka, dać sobie siana, czaić bazę*; pojęcie neologizmy frazeologicznego zostało wprowadzone przez autorów na bazie prac dr hab. Joanny Satoły-Staśkowiak.

4 Autorami pojęcia „kulturemy frazeologiczne" są autorzy *Leksykonu*.

5 Na potrzeby tego artykułu wybraliśmy ogólną definicję jednostki zwanej fałszywym przyjacielem tłumacza, zaprezentowaną przez Wandruszkę (1978): „(...) die Worten, die in zwei oder mehreren Sprachen die gleiche oder eine ganz ähnliche Form haben, so daß wir lichtsinnigerweise glauben können, sie müßten auch dasselbe bedeuten". [Słowa w dwóch lub większej liczbie języków mające bardzo podobną lub taką samą formę, przez co łatwo jest uwierzyć, że mają to samo znaczenie. – tłumaczenie własne]

6 „Межъязыковые соответствия омонимичного типа"

7 „Sont des faux amis du traducteur ces mots qui se correspondent d'une langue à l'autre par l'étymologie et par la forme, mais qui ayant évolué au sein de deux langues et, partant de deux civilisations différentes, ont pris des sens différents".

8 Fałszywi przyjaciele tłumacza nie muszą być tylko słowami o wspólnej etymologii. Jak zauważa Radosław Kaleta (2013: 147) dziś zaliczają się także do nich paronimy międzyjęzykowe, o czym wspomnieli już uczeni radzieccy pod koniec lat 60 ubiegłego stulecia: „O paronimach międzyjęzykowych wspomniano już w 1969 r. w przedmowie do słownika rosyjsko-angielskich fałszywych przyjaciół (Akulenko 1969). Paronimy w tym przypadku to słowa dwóch (lub więcej) języków nie w pełni zgodne pod względem formy, ale mogące wywołać fałszywe asocjacje i mylnie być uznawane za odpowiedniki. Także paronimy międzyjęzykowe są nazywane terminem fałszywi przyjaciele i stanowią ich podgrupę".

językowego, przekraczające barierę etnojęzykową, w oparciu o asymetrię etnomentalnych kuluremów. Oznacza to, że leksykograf musi uporać się z dwoma (lub więcej) językowymi obrazami świata i leksyką bezekwiwalentną".

2. Leksykon aktywnej frazeologii polskiej i ukraińskiej – przykłady frazeologicznych fałszywych przyjaciół tłumacza

Konfrontacja językowa frazeologii polskiej i ukraińskiej stanowi *novum* w językoznawstwie slawistycznym. W ciągu ostatnich dziesięcioleci w slawistyce zauważalny jest wzrost zainteresowania frazeologią w różnych aspektach, szczególnie lingwistyczno-kulturowym. Jednak mimo licznych opracowań teoretycznych i praktycznych słowników przekładowych języków słowiańskich niewystarczająco opracowana jest frazeologia polsko-ukraińska. Świadczy o tym brak prac, które prezentowałyby frazeologię tych języków słowiańskich w aspekcie porównawczym.

W celu wyodrębnienia jednostek frazeologicznych na potrzeby *Leksykonu* należało stworzyć roboczą definicję frazeologizmu. Wieloletnia praca i szereg publikacji pracowników ULIF NANU[9] nad konfrontacją polskiej i ukraińskiej frazeologii stały się bazą teoretyczną *Leksykonu*.

Za punkt wyjścia przyjęliśmy pojęcie frazeologizmu jako znaczeniowo niepodzielnej, stosunkowo stabilnej jednostki, wyrażającej całościowe, szczególne znaczenia, które nie są sumą znaczeń komponentów wyrażenia. Jednostki frazeologiczne pośród innych typów związków wyrazowych wyróżniają się swoją złożoną semantyką, w dużej mierze odzwierciedlają językowy obraz świata poszczególnych narodów. Dlatego głównym problemem podczas układania dwujęzycznego słownika frazeologicznego jest dobór adekwatnych odpowiedników przekładowych z uwzględnieniem rozróżnienia obrazów świata przedstawionych w odpowiednich systemach językowych. (Tymoshuk, Vilchynska, Shykokov, & Nadutenko, 2015: 320).

Jak wynika z powyższej definicji roboczej, jednostki frazeologiczne można opracować tylko wychodząc od semantyki, gdyż w każdym z języków frazeologizmy rozwijają się samodzielnie. Punktem wyjścia w *Leksykonie* jest dla nas semantyka, a dokładniej mówiąc wypracowany semantyczny metajęzyk służący jako punkt odniesienia (język pośrednik) dla interpretacji jednostek frazeologicznych w obu językach.

Większość naukowców analizujących charakter stosunków między leksemami a jednostkami frazeologicznymi wskazuje na istnienie między nimi korelacji semantyczno-funkcjonalnej. W literaturze przedmiotu istnieją różne poglądy na temat wyznaczenia miejsca poziomu frazeologicznego pośród innych poziomów językowych. W jednej z klasyfikacji jednostek systemu językowego wyodrębniana jest klasyfikacja strukturalno-semantyczna opracowana przez W.L. Archangielskiego, który traktuje leksem i frazem z jednej strony jako różne i hierarchicznie podporządkowane sobie jednostki, a z drugiej jako jednostki tego

9 ULIF NANU (Український мовно-інформаційний фонд НАН України) specjalizuje się w dziedzinie lingwistyki matematycznej, stosowanej i komputerowej, zajmuje się opracowywaniem i wprowadzaniem nowoczesnych metod naukowych do badań językoznawczych, zapewnia funkcjonowanie języka ukraińskiego (oraz innych języków) w systemach komunikacji informacyjno-komputerowych.

samego poziomu, które stanowią „materiał budulcowy" zdań (Arkhangel'skiĭ, 1972: 182-188).

Najwięcej kontrowersji wywołuje jednak semantyczna struktura jednostek frazeologicznych. A.V. Kunin w relacjach strukturalno-semantycznych wyodrębnia znaczenie frazeologiczne oraz znaczenie leksykalne, ponieważ semantyczna struktura frazeologizmu i semantyczna struktura wyrazu się nie pokrywają. Autor pisze: „złożoność semantyki frazeologicznej można wytłumaczyć ujętym w inny sposób charakterem znaczenia frazeologicznego, splotem różnych aspektów; tym, że w skład frazeologizmu wchodzą przynajmniej dwa komponenty wyrazowe oraz złożonością ich struktury, której zakres jest bardzo znaczący i obejmuje zwroty od jednowierzchołkowych[10] do zdań złożonych (Kunin, 1996: 134-136).

Z analizy wielu prac poświęconych frazeologii języka polskiego, ukraińskiego i innych języków płynie wniosek, że wyznaczenie granicy między frazeologizmem i nie frazeologizmem jest skomplikowane. Dlatego często w konfrontacji językowej bardzo trudno zdecydować się, czy daną jednostkę należy uznać za frazeologizm, gdyż nie wiadomo, jakie kryterium zastosować: zgodne z tradycją językoznawczą pierwszego czy drugiego języka. Podejścia w różnych narodowych tradycjach językoznawczych są różne[11].

Jeśli przyjąć, że jednostka frazeologiczna w planie treści zmierza w kierunku słowa, to przy konfrontacji dwóch lub większej liczby języków można zastosować do opisu jednostki frazeologicznej uniwersalny semantyczny język pośrednik. Taka forma opisu znalazła uzasadnienie w *Leksykonie odpowiedniości semantycznych w języku polskim, bułgarskim i rosyjskim* autorstwa W. Sosnowskiego, V. Koseskiej-Toszewej i A. Kisiel. (redakcja merytoryczna R. Tymoshuka).

Podczas konfrontacji teoretycznej opis materiału językowego idzie od znaczenia ku formie, a nie tak, jak w tradycyjnych opracowaniach, od formy w jednym języku ku formie w drugim języku. Stosując główną zasadę wyjścia od znaczenia ku formom, przyjętą w *Polsko-bułgarskiej gramatyce konfrontatywnej*, w *Leksykonie* możemy równorzędnie traktować wielojęzyczny materiał. Przyjęte w *Leksykonie* wyjście od semantyki przy konfrontacji językowej stało się najlepszym rozwiązaniem. Tylko ten sposób widzenia języka pozwala bowiem na uchwycenie różnic i podobieństw w znaczeniu jednostek frazeologicznych w obu językach.

O tym jak wiele pułapek czeka naukowców konfrontujących frazeologię, świadczy fakt, że pozornie tożsame na poziomie formy frazeologizmy w językach polskim i ukraińskim mają inne znaczenie: por. pl. *idzie jak krew z nosa* (= bardzo wolno), ukr. *кров з носа* (= natychmiast):

10 Jednowierzchołkowe to zwroty z jednym komponentem. Jest to dolna granica frazeologii zgodnie z Kuninem.

11 Wyniki badań nad frazeologia są zaprezentowane w publikacji z EUROPHRAS 2015.

кров з но́са	za wszelką cenę
'тоді, коли щось робиться незважаючи ні на що, за будь-яких умов' *Мені сьогодні кров з носа потрібно побачити її. Завтра це вже просто не матиме сенсу.*	'wtedy, gdy coś jest robione bez względu na wszystko' *Muszę za wszelką cenę się z nim spotkać, mam tu coś ważnego do powiedzenia.*

idzie jak krew z nosa	як мо́кре гори́ть
'wtedy, gdy coś przychodzi z wielkim trudem' *Pisanie książki szło mu jak krew z nosa. Potrzebował nowej inspiracji.*	'тоді, коли щось дається з великими труднощами' *Наша справа посувалася як мокре горить.*

Ponadto:

поста́вити (когось) на но́ги	ekwiwalent opisowy: wychować *(kogoś)*
'тоді, коли хтось виростив, виховав когось' *У батька була одна мета – поставити дітей на ноги.*	'wtedy, gdy ktoś kogoś wychował'

W przytoczonym przykładzie widać, że ukraińskie wyrażenie *поставити (когось) на ноги* ma znaczenie 'wtedy, gdy ktoś kogoś wychował', natomiast podobny mu formalnie polski frazeologizm *postawić (coś lub kogoś) na nogi* ma zupełnie inne znaczenie:

postawić (*coś* lub *kogoś*) na nogi	підняти (*щось* або *когось*) на ноги
'wtedy, gdy ktoś zrywa kogoś ze snu, mobilizuje do działania' *Swoim krzykiem postawił cały hotel na nogi.*	'тоді, коли хтось когось будить зі сну, стимулює до діяльності' *Своїм криком підняв на ноги весь готель.*

Ciekawy jest też przypadek jednostki pl. *suszyć (komuś) głowę* (wtedy, gdy ktoś się domaga czegoś) wobec ukr. *сушити голову* ('wtedy, gdy ktoś zastanawia się nad czymś intensywnie'):

suszyć *(komuś)* głowę	вино́сити (комусь) мо́зок розм.
'wtedy, gdy ktoś się domaga czegoś' *Od tygodnia suszy mi głowę, żebyśmy poszli na ten koncert.*	'тоді, коли хтось домагається чогось' *Дружина вже другий рік виносить мені мозок, вимагаючи власну машину.*

суши́ти го́лову	zachodzić w głowę
'тоді, коли хтось роздумує над чимось' *Він цілу ніч сушив голову над тим, де йому взяти таку суму грошей.*	'wtedy, gdy ktoś zastanawia się nad czymś intensywnie' *Do dziś zachodzę w głowę, jak to się stało, że na ślub zapomnieliśmy zaprosić wujka Staszka.*

Powyższe przykłady potwierdzają ogólnie znaną zasadę, że im bliższe jest formalne podobieństwo między językami, tym częściej występuje zjawisko fałszywych przyjaciół tłumacza zauważalne zarówno na poziomie leksykalnym jak i frazeologicznym zważywszy, że w perspektywie polsko-ukraińskiej kulturowe obrazy świata są bardzo zbliżone, co niewątpliwie jest wynikiem wielowiekowej wspólnej tradycji obu narodów.

Konfrontacja językowa polskiego i ukraińskiego materiału pozwoliła także wyodrębnić poszczególne jednostki nieposiadające odpowiedników formalnych[12]. Jednostek tych nie pomijamy w strukturze *Leksykonu* ze względu na ich aktywność w mówionym języku współczesnym.

Zakończenie

Przedstawione powyżej spostrzeżenia będą przedmiotem naszych dalszych badań nad konfrontacją polskiej i ukraińskiej frazeologii, gdyż zajmowanie się zagadnieniem homonimii międzyjęzykowej z perspektywy konfrontacji językowej jest ważne dla rozwoju metodyki nauczania języków obcych, przekładoznawstwa oraz samej leksykografii.

Dzięki współpracy polskich i ukraińskich językoznawców powstało nowe dwujęzyczne dzieło leksykograficzne pt. *Leksykon aktywnej frazeologii polskiej i ukraińskiej*, w którym zastosowano wypracowaną drogą kompromisu dwóch tradycji językoznawczych metodologię otwierającą drogę do dalszych badań nad konfrontacją językową frazeologizmów.

Praca nad *Leksykonem* podkreśliła znaczenie kumulacyjnej roli słowa, jego swoistą „pamięć", oznaczającą, że tylko odniesienie do doświadczenia ludzi, powiązanie tegoż słowa z jego tradycjami kulturowymi i tym samym powszechne zrozumienie dla rodzimych użytkowników języka, może być podstawą znaku językowego: „język gromadzi i przekazuje z pokolenia na pokolenie te frazeologizmy, które bezpośrednio albo pośrednio odnoszą się do norm, stereotypów, mitów kultury narodowej zarówno materialnej, jak i duchowej" (Onkovych, 1997, p. 34). Dlatego bez zbadania kulturowych komponentów zawartych we frazeologizmach nie można odtworzyć pełnego obrazu świata użytkowników języka oraz kulturowo-narodowej mentalności narodu. *Leksykon* zatem stanowi źródło przykładów do dalszych badań nad frazeologią i lingwokulturologią kontrastywną.

Bibliografia

Akulenko, W. (1969) *Англо-русский и русско-английский словарь ложных друзей переводчика.* Москва: Советская энциклопедия.

Arkhangel'skiĭ, V.L. (1972) *O zadachakh, ob'ektakh i razdelakh russkoĭ frazeologii kak lingvisticheskoĭ distsipliny*, [w:] *Problemy ustoĭchivosti i variantnosti*

12 Do nich należą takie frazemy, w których wyraźnie widoczne są wpływy kulturowe: *czeski film, krakowskim targiem* ukr. *пройти Крим і Рим, балувана Галя, narobić bigosu, rozebrać się jak do rosołu* ukr. *заварити кашу, як вареник /сир у маслі*. Jednostki te są ściśle związane z historią narodu polskiego i ukraińskiego i posiadają komponent osadzony w kulturze. W związku z tym zaliczamy je do kulturemów, w rozumieniu których wykorzystujemy spostrzeżenia M. Jaskota i J. Ganoshenki, którzy piszą, że „dotychczasowe podejścia do rozumienia kulturemów są językowo ograniczone, gdyż pomijają immanentną asymetrię znaczenia i jego realizację, zważywszy na to, że semantyczne „obciążenia" kulturemów są znacznie wyższe niż w przypadku realiów, ponieważ kulturemy odwołują się do informacji kulturowej ekstrapolowanej na inne poziomy kulturowego obrazu świata" (Jaskot i Ganoshenko, 2015: 116).

frazeologicheskikh edinits: Materialy mezhvuzovskogo simpoziuma. Tula, (2), 182-188.

Czerwiński, P., Fontański, H. (2004) *Język rosyjski w konfrontacji z językami Europy w aspekcie lingwokulturoznawczym*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Jaskot, M., Ganoshenko, J. (2015) *Culturemes and non-equivalent lexis in dictionaries. Cognitive Studies, Volume XV*, s. 115-124. DOI: 10.11649/cs.2015.009

Kaleta, R. (2013) *Rodzaje homonimii międzyjęzykowej (przegląd stanowisk)*. Respectus Philologicus 2013 Nr. 23 (28), s. 141-150.

Khutsishvili, S. (2010). *Slavianskiie mezhiazykovyie omonimy*. Źródło: http://old.press.tsu.ge/GEO/internet/disertaciebi/S.Khutsishvili%20Disertacia.pdf (dostęp: 20.12.2016).

Koessler, M., Derocquigny, J. (1928) *Les faux amis ou les trahisons du vocabulaire anglais*. Paris, Vuibert.

Koseska-Toszewa, V., Korytkowska, M., Roszko, R. (2007) *Polsko-bułgarska gramatyka konfrontatywna*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog.

Kunin, V. (1996) *Kurs frazeologii sovremennogo angliĭskogo iazyka*. Moskva: Vysshaia shkola, Dubna: Izdatel'stvo tsentr „Feniks".

Onkovych, H.V. (1997) *Ukraïnoznavstvo i linhvodydaktyka: navch. posibnyk. Kyïv:* Lohos.

Satoła-Staśkowiak, J. *Żart w procesie neologizacji – na podstawie języka młodego pokolenia*. Językoznawstwo, t. 10. Łódź: Wydawnictwo AHE.

Sosnowski, W. (2016) *The parallel Polish-Bulgarian-Russian corpus: problems and solution*, [w:] Corpas Pastor, G. (red.) (2016) *Computerised and Corpus-based Approaches to Phraseology: Monolingual and Multilingual Perspectives (Full papers) – Fraseología computacional y basada en corpus: perspectivas monolingües y multilingües (Trabajos completos)*. Geneva, Switzerland: Tradulex. ISBN: 978-2-9700736-8-0; s. 396-406.

Sosnowski, W., Koseska-Toszewa, V., Kisiel A. (2016) *Leksykon odpowiedniości semantycznych w języku polskim, bułgarskim i rosyjskim*. Warszawa: Instytut Slawistyki PAN.

Szerszunowicz, J., Vidović Bolt, I. (2014) *Kulturowe znaczenie komponentu frazeologizmu a jego międzyjęzykowa ekwiwalencja*. Białostockie Archiwum Językowe, 14, s. 195-216.

Tymoshuk, R., Vilchynska, K., Shyrokov, V., & Nadutenko, M. (2015) *Semantic interpretation of phraseological units in Ukrainian-Polish electronic phraseological dictionary*. Cognitive Studies | Études cognitives, (15), s. 319-325.

Wandruszka, M. (1978) *Die 'falschen Freunde' des Übersetzers*, [w:] Lillebill, G., Korlén, G., Malmberg, B. (Red.) *Theory and practice of translation*. Bern: Peter Lang.

Wojan K. (2004) *Wstęp do analizy międzyjęzykowych homonimów leksykalnych na przykładzie języków: polskiego, rosyjskiego i fińskiego*, [w:] *Język rosyjski w konfrontacji z językami Europy w aspekcie lingwokulturoznawczym*, red. P. Czerwiński, H. Fontański, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. (s. 70-80).